

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-40>

УДК 339.13-027.541:637.54

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

CURRENT SITUATION AND TRENDS OF PRODUCTION OF POULTRY PRODUCTS IN THE REGIONS OF UKRAINE

Савченко Тетяна Вікторівнакандидат економічних наук, доцентка,
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7990-1570>**Саванчук Тетяна Миколаївна**кандидат економічних наук, доцентка
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8584-0302>**Savchenko Tetiana**

Odessa National University of Technology

Savanchuk Tetiana

Dnipro State Agrarian and Economic University

У статті розглянуто стан і тенденції виробництва продукції птахівництва по регіонах України. З'ясовано важливість галузі птахівництва для розвитку агросектору економіки країни та забезпечення продовольчої безпеки. Проаналізовано динаміку виробництва як продукції птахівництва по регіонах України. Визначено та проведено порівняння тенденцій обсягів виробництва м'яса птиці та часток виробництва у загальному обсязі по регіонах. Охарактеризовано основних лідерів з виробництва продукції птахівництва та їх географічний розподіл по областях України: значні обсяги виробництва продукції птахівництва, які виробляються підприємствами України, зосереджені у Центральному (Вінницька, Київська і Черкаська області) та Східному регіонах (Дніпропетровська область). З'ясовано та проведено градацію зовнішніх факторів впливу на підприємства, що виробляють продукцію птахівництва.

Ключові слова: продукція птахівництва, виробництво, регіони України, частки виробництва, темпи змін, фактори зовнішнього впливу.

The article examines the state and trends of production of poultry products in the regions of Ukraine. The importance of the poultry industry for the development of the agricultural sector of the country's economy and ensuring food security has been clarified. In 2021, a total of 81.4% a crop production and 18.6% a livestock production were produced in Ukraine. The article analyses the dynamics of the production of both livestock products in general and, in particular, poultry products in the regions of Ukraine. Poultry meat production trends and production shares in the total volume by region were determined and compared: comparing production volumes in 2021 with 2015, the share decreased by almost 13%. The largest production of livestock products by enterprises of Ukraine is concentrated in the Western and Central regions. In the Western region, the leader is the Volyn region, and in the Central region, the Dnipropetrovsk region. As for the trends in the production of poultry meat, they differ somewhat from the situation in the production of meat of all types by region: there is an increase in production volumes in the Western, Eastern, Central and Northern regions (by 40.51%, 41.91%, 17.62% and 4.35%, respectively), but a significant reduction in production in the Southern region (by 95.24%). The main leaders in the production of poultry products and their geographical distribution by regions of Ukraine are characterized: significant volumes of production of poultry products produced by Ukrainian enterprises are concentrated in the Central (Vinnytsya, Kyiv and Cherkasy regions) and Eastern regions (Dnipropetrovsk region). The gradation of external factors of influence on enterprises producing poultry products was clarified and carried out: on factors that can be partially or fully controlled by the state, in particular: investment and credit policy, gradual increase in prices for fuel, electricity and other utility tariffs, changes in the system taxation, the level of income of the population, which is related to the level of employment and unemployment in the state, the volume of imports of agricultural products, the instability of the political, financial and monetary and economic situation in the country.

Keywords: poultry products, production, regions of Ukraine, shares of production, rates of change, factors of external influence.

Постановка проблеми. Підприємства галузі сільського господарства сьогодні забезпечують населення України своєю продукцією більшу частинку ринку і споживачів. Галузь тваринництва та її основні напрямки, зокрема, скотарство, свинарством і птахівництво є передусім виробниками таких основних продуктів харчування як м'ясо, молоко та яйця. Зростає загострення питання щодо забезпечення продовольчої безпеки країни, а це питання в сучасних умовах перш за все вирішується з одного боку через надання можливостей для закупівлі продуктів харчування за помірними цінами для населення, а з іншого – створення сприятливих умов для підприємств – виробників для безперервної роботи із забезпеченням рентабельності виробничих процесів із врахуванням стрімкого зростання вартості усіх ресурсів та суттєвих змін у логістичних процесах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичному дослідженню ринку продукції птахівництва приділяли увагу у своїй праці науковці Буряк Р. І. [5], Ільчук М. М. [6], Касьяненко О. І. [7], Кирилук О. Ф. [6], Мельник Б. А. [8], Стефанів О. Б., Топіха В. І., Фотіна Т. І. [7], Циганок Ю. В. [10], Шанін О. М. [11] Ярошенко Ф. О. [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Постійні динамічні зміни регіональних ринків продукції птахівництва під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища потребують продовження дослідження та визначення перспектив розвитку таких ринків для забезпечення належного рівня продовольчої безпеки країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз тенденцій на регіональних ринках продукції птахівництва з урахуванням впливу чинників зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо говорити про статистику регіональних ринків, то у 2021 році частка регіонів у загальному обсязі продукції сільського господарства сконцентровано у Вінницькій (8,3%), Дніпропетровській (6,2%) та Черкаській (6,0%) областях. Частка у розмірі більше 5,5% припадає на три області – Полтавську (5,9%), Київську (5,7%) та Хмельницьку (5,6%) відповідно. Частку у межах від 4,5 до 5,4% мають чотири області – Кіровоградська (5,2%), Харківська (5,2%), Одеська (4,7%), Чернігівська (4,6%). Так, інші регіони мають позначку менше 4,4%, що свідчить про їх незначні обсяги вирощування продукції сіль-

ського господарства у загальному обсязі країни.

У 2021 році вирощено сільськогосподарської продукції підприємствами України – 67,9%, а господарствами населення – 32,1% відповідно. Більша частина сільськогосподарської продукції (від 85 до 70% частки національного виробництва) вирощено підприємствами Чернігівської, Черкаської, Вінницької, Хмельницької, Сумської, Полтавської, Київської та Дніпропетровської областями. Якщо говорити про структурний розподіл сільськогосподарської продукції, то у 2021 році загалом по Україні вирощено 81,4% продукції рослинництва та 18,6% продукції тваринництва.

Наступний етапом, пропонуємо таке ранжування регіонального ринку продукції тваринництва, що здійснено за демографічною та географічною структурою, певними соціальними та економічними обставинами. Також спираючись на дослідження висвітлені науковцями [1, с. 63–65], які пропонують наступний регіональний розподіл меж території України: Західний регіон (Волинська, Рівненська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька області); Північний регіон (Чернігівська, Сумська, Полтавська, Харківська області); Центральний регіон (Київська, Житомирська, Вінницька, Черкаська, Кіровоградська області); Південний регіон (Одеська, Миколаївська, Херсонська області, АР Крим); Східний регіон (Дніпропетровська, Запорізька, Донецька, Луганська області), Столичний регіон (місто Київ).

Враховуючи регіональний розподіл частка виробництва продукції тваринництва основними категоріями господарств у 2021 році склала по Україні 53,7% підприємства та 46,3% господарства населення. Порівнюючи з 2015 роком у 2021 році відбулося незначне зменшення кількості вирощених сільськогосподарських тварин усіма категоріями господарств та підприємствами лише на 0,2%. Тоді як, частка вирощених тварин господарствами населення за цей період зменшилася майже на 13%.

Досить значене місце у балансі продукції тваринництва займає м'ясо, у свою чергу, на м'ясо птиці серед усіх видів м'яса припадає від 40–48% у період з 2015–2022 роки. Загальні тенденції на регіональних ринках продукції тваринництва свідчать загалом в Україні у 2021 році вирощено великої рогатої худоби 2644 тис. голів, свиней 5608,8 тис.

голів, птиці усіх видів 202243,1 тис. голів. Найбільше виробництво продукції тваринництва підприємствами України зосереджено у Західному та Центральному регіонах. У Західному регіоні лідером є Волинська область, а

у Центральному – Дніпропетровська область. Забезпечення стратегічною продукцією птахівництва населення регіонів є пріоритетним завданням продовольчої безпеки країни (таблиця 1).

Таблиця 1

Показники регіонів щодо обсягів виробництва продукції птахівництва підприємствами України у 2015–2021 роках

Регіон / Період	Вирощено птиці, тис. голів	Вирощено птиці усіх видів у живій масі, тис. тон	Виробництво м'яса усіх видів, тис. тон	Виробництво м'яса птиці, тис. тон	Виробництво яєць, млн. шт.
Західний 2021/2015, %	-16,54	43,64	35,11	40,51	-49,86
2015	21690,50	195,00	254,90	148,60	2493,40
2018	18150,10	211,10	273,80	162,30	1714,60
2019	19875,50	219,00	289,00	178,40	1775,50
2020	21939,70	251,90	290,40	191,00	1751,10
2021	18103,22	280,10	344,40	208,80	1250,20
Східний 2021/2015, %	1,75	42,72	15,07	41,91	-23,81
2015	19463,40	213,50	307,20	169,9	1437,10
2018	19175,80	261,10	317,40	205	1494,60
2019	21033,70	262,10	326,10	205,7	1721,00
2020	20455,40	266,70	335,50	211,2	1588,30
2021	19804,60	304,70	353,50	241,1	1094,90
Центральний 2021/2015, %	-2,42	18,42	17,73	17,62	6,18
2015	61975,80	844,90	748,90	624,70	3239,70
2018	63504,70	1009,00	814,40	690,80	3497,60
2019	65961,10	1092,90	937,00	797,00	3618,60
2020	72629,00	1062,90	940,20	797,20	3705,40
2021	60475,20	1000,50	881,70	734,80	3440,00
Південний 2021/2015, %	-65,18	-94,29	-23,24	-95,24	-65,44
2015	10804,10	10,50	24,10	4,20	1540,90
2018	5046,8	10,70	20,30	2,60	1068,20
2019	4432,50	4,10	22,40	2,00	853,00
2020	4391,00	2,90	21,50	1,80	727,40
2021	3761,50	0,60	18,50	0,20	532,50
Північний 2021/2015, %	-44,00	1,31	-4,91	4,35	-33,29
2015	8144,00	30,60	128,30	20,70	1051,10
2018	6524,60	38,20	107,70	23,70	1024,80
2019	7339,20	39,20	124,00	26,90	1151,30
2020	7310,10	38,80	120,40	29,50	912,40
2021	4560,60	31,00	122,00	21,60	701,20

Джерело: складено авторками за даними [2]

Як показали дослідження, загальне промислове виробництво м'яса усіх видів у 2021 році у порівнянні з 2015 роком має тенденції як зростання, так і падіння: у Західному, Східному та Центральному регіоні ми спостерігаємо процеси зростання (на 35,11%, 15,07%, 17,73% відповідно), а у Південному та Північному регіоні зменшення виробництва (23,24% та 4,91%). Щодо тенденцій з виробництва м'яса птиці, то вони дещо відрізняються від ситуації з виробництва м'яса усіх видів за регіонами: спостерігається збільшення обсягів виробництва у Західному, Східному, Центральному та Північному регіоні (на 40,51%, 41,91%, 17,62% та 4,35% відповідно), але суттєве скорочення виробництва у Південному регіоні (на 95,24%). Для деталізації ситуації порівнюємо зміни темпів змін як виробництва м'яса птиці, так і часток виробництва за регіонами у таблиці 2.

Результати розрахунків показують, що темпи змін обсягів виробництва м'яса птиці та часток виробництва продукції за регіонами не співпадають, якщо у Західному та Східному регіоні спостерігається позитивна одночасна динаміка зростання як обсягів виробництва так і часток виробництва м'яса птиці у загальному обсязі, але не співпадають темпи зростання, Центральний і Північний регіон демонструють зростання обсягів виробництва, але зменшення часток виробництва, найбільш складна ситуація у Південному регіоні, в якому і так вироблявся невеликий обсяг продукції, але й навіть такі показники показують тенден-

ції до стрімкого зменшення, а знати потреби населення у цій продукції перебиваються за рахунок її постачання з інших регіонів.

Значні обсяги виробництва продукції, які виробляються підприємствами України зосереджена Центральному регіоні (Вінницька, Київська і Черкаська області) та Східному (Дніпропетровська область). Пропозицію м'яса птиці Центрального регіону формують підприємства Київської, Вінницької і Черкаської областей, відповідно де знаходяться основні виробничі потужності Агроіндустріальний холдинг «МХП». Підприємство починаючи з 2015 року займає лідируючі позиції на регіональних ринках та за обсягами експорту продукції птахівництва. У Дніпропетровській області пропозицію на регіональному ринку формують ТОВ «Агро-Овен», ПрАТ «Оріль-Лідер» та ТОВ «ПК «Дніпровський» (Агропромислова корпорація «Дніпровське»). Більшу частинку Західного регіону формують підприємства Волинської області, зокрема, ПрАТ «Володимир-Волинська птахофабрика», ТОВ «Луцька аграрна компанія», Агропромислова група «Пан Курчан». Північний регіон представлений в основному підприємствами Харківської та Сумської областей. Інноваційні процеси та постійне удосконалення матеріально-технічної бази існуючих підприємств птахівництва у регіонах дали певний поштовх щодо збільшення обсягів вирощування птиці на таких підприємствах.

У ситуації, що склалася на регіональних ринках продукції тваринництва основними

Таблиця 2

Порівняння темпів змін виробництва м'яса птиці і часток виробництва за регіонами України

Регіони	2015 рік		2021 рік		Темпи змін обсягів виробництва, %	Темпи змін часток, %
	Обсяги виробництва, тис. тон	Частка у загальному обсязі виробництва, %	Обсяги виробництва, тис. тон	Частка у загальному обсязі виробництва, %		
Західний	148,60	15,4	208,80	17,3	40,51	12,3
Східний	169,9	17,8	241,1	19,98	41,91	12,3
Центральний	624,70	64,56	734,80	60,9	17,62	-5,7
Південний	4,20	0,04	0,20	0,02	-95,24	-50,0
Північний	20,70	2,2	21,60	1,8	4,35	-18,2
Всього	968,1	100	1206,5	100	24,6	x

Джерело: розраховано авторками

зовнішніми факторами, що не контролюються та можуть вплинути на обсяги виробництва птахівничих підприємств є зміни природно-кліматичних умов, які можуть вплинути на рівень урожайності зернових, що входять до складу кормової бази птиці та зміни демографічної ситуації в країні, військова агресія та початок військових дій зі сторони Російської Федерації та порушення адміністративних кордонів України. Так, зовнішніми факторами, які частково або повністю контролюються державою та можуть вплинути на регіональні ринки продукції птахівництва є: інвестиційна та кредитна політика, поступове зростання цін на паливо, електроенергію та інші комунальні тарифи, зміни в системі оподаткування, рівень доходів населення, що пов'язаний із рівнем зайнятості та безробіття в державі, обсяги імпорту продукції сільського господарства, нестабільність політичної, фінансової і грошово-кредитної та економічної ситуації в країні [3; 4].

Висновки. За останні роки спостерігається стрімке зростання виробництва як сільськогосподарської продукції так і продуктів харчування українськими підприємствами. Але позитивні

зміни не відбуваються рівноцінно по всій території України. Найбільше виробництво продукції тваринництва підприємствами України зосереджено у Західному та Центральному регіонах. У Західному регіоні лідером є Волинська область, а у Центральному – Дніпропетровська область. Тенденції з виробництва м'яса птиці відрізняються від ситуації з виробництва м'яса усіх видів за регіонами: спостерігається збільшення обсягів виробництва у Західному, Східному, Центральному та Північному регіоні (на 40,51%, 41,91%, 17,62% та 4,35% відповідно), але суттєве скорочення виробництва у Південному регіоні (на 95,24%). Значні обсяги виробництва продукції птахівництва, які виробляються підприємствами України, зосереджені у Центральному (Вінницька, Київська і Черкаська області) та Східному регіоні (Дніпропетровська область). Зовнішні фактори, що впливають на виробництво продукції птахівництва поділяються на контрольовані та неконтрольовані державою. У ці важкі часи галузі птахівництва вкрай потрібна державна підтримка задля створення умов для ефективного функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Павлова О. М. Формування та регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла України : монографія. Луцьк : Видавництво «Терен», 2019. 542 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики. Сільське, лісове та рибне господарство. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Tkachenko V., Rodina O., Savchenko T. Influence of the technological factors of breeding on the cost management efficiency of specialized poultry enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2018. Vol. 40. No. 1. P. 91–102.
4. Савченко Т. В. Вплив факторів зовнішнього середовища на систему управління конкурентоспроможністю підприємства. *Науковий вісник Національного гірничого університету*. 2015. № 5. С. 142–148.
5. Буряк Р. І. Дослідження та прогнозування кон'юнктури ринку продукції птахівництва України. *Науковий вісник НУБІП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2017. № 260. С. 41–53.
6. Формування попиту та пропозиції на ринках основних видів тваринницької продукції / Ільчук М. М., Коновал І. А., Кирилюк О. Ф., Гурська І. С. Київ : ЗАТ «Нічлава», 2012. 363 с.
7. Касьяненко О. І., Фотіна Т. І. Ефективність застосування екологічних заходів при виробництві продукції птахівництва. *Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини*. 2014. № 28 (2). С. 163–168.
8. Мельник Б. А. Стан та резерви збільшення обсягів виробництва продукції птахівництва. *Тваринництво України*. 2002. № 2. С. 10–12.
9. Ярошенко Ф. І. Птахівництво України: проблеми і перспективи розвитку : монографія. Київ : Аграрна наука, 2004. 500 с.
10. Циганок Ю. В. Сучасний стан виробництва продукції птахівництва в підприємствах Північно-Західного регіону України. *Вісник ЖНАЕУ*. 2010. № 2 (27). С. 272–285.
11. Шанін О. В. Проблеми і чинники конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств галузі птахівництва. *Агросвіт*. 2018. № 4. С. 7–14.

REFERENCES:

1. Pavlova O. M. (2019) Formuvannia ta rehuliuwannia konkurentnykh vidnosyn na rehionalnykh rynkakh zhytla Ukrainy [Formation and regulation of competitive relations in the regional housing markets of Ukraine]. Lutsk: Vydavnytstvo «Teren», 542 p. [in Ukrainian]

2. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky. Silske, lisove ta rybne hospodarstvo [Official website of the State Statistics Service. Agriculture, forestry and fisheries]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Tkachenko V., Rodina O., Savchenko T. (2018) Influence of the technological factors of breeding on the cost management efficiency of specialized poultry enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 40. No. 1. P. 91–102. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2018.09>.
4. Savchenko T. V. (2015) Vplyv faktoriv zovnishnoho seredovyshcha na systemu upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva [The influence of environmental factors on the management system of the enterprise's competitiveness]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu* [Scientific Bulletin of the National Mining University]. No. 5. P. 142–148. [in Ukrainian]
5. Buriak R. I. (2017) Doslidzhennia ta prohnozuvannia kon'iunktury rynku produktii ptakhivnytstva Ukrainy [Research and forecasting of the Ukrainian poultry market.]. *Naukovyi visnyk NUBIP Ukrainy. Seriya: Ekonomika, ahraryni menezhment, biznes* [Scientific bulletin of NUBIP of Ukraine. Series: Economics, agricultural management, business]. No. 260. P. 41–53. [in Ukrainian]
6. Ilchuk M. M., Konoval I. A., Kyryliuk O. F., Hurska I. S. (2012) Formuvannia popytu ta propozytsii na rynkakh osnovnykh vydiv tvarynnytskoi produktii. Kyiv: ZAT «Nichlava».
7. Kasianenko O. I., Fotina T. I. (2014) Efektyvnist zastosuvannia ekolohichnykh zakhodiv pry vyrobnytstvi produktii ptakhivnytstva [The effectiveness of the application of environmental measures in the production of poultry products]. *Problemy zoolozhenerii ta veterynarnoi medytsyny* [Problems of animal engineering and veterinary medicine]. No. 28 (2). P. 163–168. [in Ukrainian]
8. Melnyk B. A. (2002) Stan ta rezervy zbilshennia obsiahiv vyrobnytstva produktii ptakhivnytstva [The state and reserves of the increase in the production of poultry products]. *Tvarynnytstvo Ukrainy* [Animal husbandry of Ukraine]. No. 2. P. 10–12. [in Ukrainian]
9. Yaroshenko F.I. (2004) Ptakhivnytstvo Ukrainy: problemy i perspektyvy rozvytku: monohrafiia. Kyiv: Ahrarna nauka.
10. Tsyhanok Yu. V. (2010) Suchasnyi stan vyrobnytstva produktii ptakhivnytstva v pidpriemstvakh Pivnichno-Zakhidnoho rehionu Ukrainy [The current state of production of poultry products in enterprises of the North-Western region of Ukraine]. *Visnyk ZhNAEU* [Bulletin of ZhNAEU]. No. 2 (27). P. 272–285. [in Ukrainian]
11. Shanin O. V. (2018) Problemy i chynnyky konkurentospromozhnosti produktii vitchyznianskykh pidpriemstv haluzi ptakhivnytstva [Problems and factors of competitiveness of products of domestic enterprises in the poultry industry]. *Ahrosvit* [Agroworld]. No. 4. P. 7–14. [in Ukrainian]